

УДК 811.161.2'282.2

**ДИНАМІЧНІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ДІАЛЕКТНІ
ОСОБЛИВОСТІ В МІКРОТЕКСТАХ «ГАЛИЦЬКО-РУСЬКИХ
НАРОДНИХ ПРИПОВІДОК», ЗІБРАНИХ І. ФРАНКОМ
У ГОВІРКАХ ПРИКАРПАТСЬКОГО АРЕАЛУ**

М. В. Бігусяк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
кафедра української мови; 76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 59-60-08*

У статті схарактеризовано лексико-семантичні особливості бойківських, гуцульських, покутських, наддністрянських та перехідних говірок, які відображені у корпусі Франкових паремій, записаних ним у 120 населених пунктах цих регіонів. Звернута увага на тематичний аналіз приповідок під кутом зору ментальності їх носіїв та лінгвістичних коментарів автора збірника.

***Ключові слова:** ареал Прикарпаття, динамічні процеси, лексико-семантичні особливості, тематичний аналіз, ментальні характеристики, лінгвістичні коментарі (1901-1910).*

Тритомний корпус у шести книгах “Галицько-руські народні приповідки” І. Франка з часу його публікування має багату історію дослідження, яка відображена у розвідках різних поколінь учених. З виходом перевиданих Франкових паремій (2006) почався новий етап їх дослідження, побудований часто на текстологічному вивченні. Тут виокремлюється у першу чергу низка праць літераторів, фольклористів, етнологів про що детально описано у монографії С. Пилипчука [7]. Однак певною фрагментарністю, на нашу думку, визначаються сучасні дослідження мовних багатств Франкового збірника, оскільки в них часто йдеться про окремі аспекти цієї багатопланової проблеми. Так О. Сербенська звертає увагу на постать І. Франка як видатного дослідника української фразеології. У розвідці Ю. Прадіда та Л. Самойлович звернена увага на різні за структурою і характером форми тлумачення значень приповідок [8]. На так звані “мудрування”, що подані в збірнику І. Франка як специфічні одиниці мови, звернув увагу Т. Кознярський. Він називає збірку “...багатющою унікальною пам’яткою української мови, скарбницею народної культури, вивчення якої дасть різноманітний матеріал для розуміння психології, духовних обширів українського народу, його тисячолітнього досвіду; емоційної та інтелектуальної незглибимості рідного слова” [3, с. 178-181]. Міфологічна лексика, презентована у Франковому збірнику, стала об’єктом наукової розвідки Н. Хобзей [11, с. 449-468]. Аналізу релігійної фразеології присвячена стаття

А. Кузи [6, с. 28-39]. Сакральні мікротексти збірника розглянуто у дослідженні Г. Тимошик «Найменування ангелів у мікротекстах “Галицько-руських народних приповідок”» І. Франка [10, с. 263-267].

Вербалізації образу-концепту “вода” крізь призму галицького паремійного фонду, який презентував І. Франко, присвячено дослідження Т. Космеди [5, с. 59-72]. Частково залучені до аналізу паремії також і в обширній монографії цієї дослідниці «Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри» [4]. Концепти *юрист (адвокат)* та концепт *закон* у паремійній концептосфері права крізь призму мовної картини світу українців розглянуто у двох статтях Б. Юськів [12, с. 140-145; 13]. Ідіоми, зібрані правдивим дослідником фольклору, стали об’єктом мовознавчих студій львівської дослідниці Зоряни Василько, яка дослідила роль дендронімів у фразеологічній системі української мови та культури нашого народу [1, с. 315-324].

Однак студій, спрямованих на діалектологічний аналіз текстів на сьогодні є дуже мало, хоча сам І. Франко, усвідомлюючи подальшу перспективу опрацювання “сирого” матеріалу, по-перше, дуже ретельно фіксував зразки живої народної мови вказуючи на їх “географічне уміщення” за висловом автора, по-друге, чітко зберігав мовні особливості приповідок, не допускаючи їх уніфікації. Так, цікавим є запис приповідки із Коломиї, до котрої І. Франко подає не тільки семантичну інтерпретацію, але й пояснює фонетичні явища у формі слова «*Дітьтьо*»: “*Нате вам дідуню за татуневу душечку!*” – “*Бог да прости! А як же ваш татуньо помер?*” – “*Та втопив сі*”. – “*Дітьтьо го бери, най сі не пхає на глибоке!*” Далі пояснення автора таке: “Жартливий діяльог, яким характеризують жебрацьку покірливість перед одержанем милостині і брутальність по одержанню... Інтересна тут форма *дітьтьо*, де *к* перейшло на *ть* (аналогічне *донтья* замість *донька*), а *дь* перед *ть* асимілювалося” [1, с. 805-806]. І сьогодні на Коломийській торговиці можна почути від продавчинь із Великого Ключева (гуцульсько-покутська говірка) вигуки: “*Купуйте моє молонтьо*” [Зап. автора].

Предметом нашого пізнання стали лексико-семантичні особливості бойківських, гуцульських, покутських, наддністрянських та перехідних говірок Прикарпаття, які відображені у корпусі Франкових паремій, записаних ним у 120 населених пунктах Бойківщини, Гуцульщини, Покуття та Наддністрянщини, понад століття тому. Також звернена увага на семантичні та етимологічні коментарі, які подає автор збірника, зроблено тематичний аналіз окремих приповідок під кутом зору етнічних поглядів їх носіїв. Саме в такому ракурсі приповідковий матеріал досліджується вперше, що підсилює його актуальність та наукову новизну.

Спостерігаючи за фонетичними, морфолого-граматичними особливостями приповідкових текстів, дослідник обов’язково зверне увагу на багатство лексичного матеріалу як загальнонаціонального, так і регі-

онального та запозиченого. Усьому цьому мовному різноманіттю І. Франко давав пояснення і коментарі: як фольклорні, так і лінгвістичні, про що зазначає у «Тимчасовій оповістці» до випуску першої книги: “До кожної приповідки даю більш або менше детальне пояснення річеве, а де треба той язикове, по змозі черпане також із уст народа, се конечно тому, що вже тепер деякі приповідки в наших старших збірках незрозумілі, бо виплили нераз із якихось місцевих чи випадкових обставин” [8, т. 1, с.17].

Звичайно, найбільше у збірнику лексем, що мають загальноукраїнські риси як у семантиці, так й у вимові: *біда не радість; біда все бідою, куди піду, то все біду знайду* (т. 1, с. 74, 84); *голий як долоня; дав Бог щастя, та не дав розуму* (т. 3, с. 539, 461); *на кулак треба кулака* (т. 2, с. 429); *вибіг як заяць з капусти* (т. 2, с. 216). Такі форми слів та й самі приповідки є й сьогодні популярними серед носіїв різних поколінь цих говірок.

Певну групу становлять слова спільнослов'янських або спільно-східнослов'янських коренів: *радних аж за много, а слухати нікого; уплескати свальбу* (3, с. 7, 81); *не все то правда, що на весілю ладкают* (2, с. 447); *як я то уділав, то абих штрик тай не внав* (3, с. 309). Чимало таких приповідок, у яких використовуються старослов'янськи чи книжні слова, до котрих автор подає розлогі лексичні коментарі: *під дерном руська присяга* – “Старий спосіб присяги, особливо в спорах за межу: обійти спорне місце несучи на голові дерню, себто свіжовикопаний шмат землі з травою. Про сей звичай згадує вже староруська гльоса в перекладі одного поученія св. Григорія Назіанзена: Объ же дрънь въскроуть на главъ проклалада присягоу творить...” (1, с. 758); *много глаголенія, а мало спасенія* (1, с. 482); *каждий свому пореклу пан* – “Порекло-прозвище” (2, с. 766). Іноді приповідки базовані на травестії чи пародії до молитов і церковних відправ, про що автор вказує у коментарях до них: *вірую – їхали Жиди фірою, я сі хотів причепити, та хотіли мене бити* – “Пародія початку Звісного канона, який відмовляють щодень у молитві” (1, с. 338); *благослови воду сію,аби пішла добре в шию*. – “Примовляють, випиваючи горілку” (3, с. 531); *ім'я отця за отця, і сина за Андруха, і амінь за камінь*. – “Травестія формули, якою хрестяться” (2, с. 293); *Братіє, подерло ся на мні шматіє! Як не мете віри, подивіт сі на діри*. – “Жартлива примівка в роді дяківської приспівки” (3, с. 513).

Помітний пласт діалектної приповідкової лексики прикарпатського ареалу становлять слова, запозичені з інших мов, що не стали надбанням словникового складу літературної української мови, можливо, через суто локальну обмеженість свого вживання. Зрозуміло, що І. Франко, як знавець багатьох іноземних мов, подає їм відповідні коментарі, вказуючи на їх семантику та джерела запозичення. Серед запозичень, за нашими спостереженнями, є полонізми: *мудрі глови дві-три слові* (1, с. 696); *аршаком ідут* – “З польської “*orszak*” – купа, товаришт-

во, громада. Лінде виводить се слово з мад. Orszag – край (III, 52) та ма-
буть безпідставно” (1, с. 35); *свій вік пендити самому без жінки, нема
веселости ніякої* – “Говорив удовець. Пендити – очевидний полонізм
(pędzić).” (1 с. 327); *кобіта довгий волос, а короткий розум має* – “Кобі-
та, з польського Kobieta – жінка.” (2, с. 363). Про полонізми власні назви
у структурі галицько-руських приповідок йдеться у статті О.М. Прасол
[42, с. 49-55]. Серед німецьких запозичень переважають такі: *а шляк би
ті трафив під серце* – “Прокляте. Шляк з німецького Schlag – удар, по-
стріл” (3, с. 451); *файний як фігура* – “Слово “файний” занесено до Га-
личини німцями кольоністами і прийнялося скрізь у народних масах” (3,
с. 325); *пішов шьварварок у гостинец* – “Шарварок – примусова, безплат-
на робота селян при напрямі доріг і гребель, з нім. Scharwerik...” (3, с.
440); *взяв на мене фрас* – “завзявся, загнівався. Фрас мабуть із німець-
кого Frass”. (3, с. 329). Рідше зустрічаються румунські назви: *де гною
лопатка, там хліба букатка* – “Погноєне поле ліпше родить. Букатка з
рум. шматок, властиво стілько, скілько раз до рота вкусити, від *bossa -
рот*” (1, с. 500), *він чиниться май розумнійшим від мене* – “Він чинить
ся” в значіно: йому здаєся або він удає. “Май”, румунський дієприкме-
тник від латинського majus, більше, але без того значіня” (3, с. 40). По-
одинокими вкрапленнями у текстах приповідок є латинізми: *піднесли
ванькир на него*. – “Розсердилися, повзяли ненависть, завзялися. Ванкир
з латинського “gancor”. (3, с. 516); *випантрив би і під землев*. – “Про до-
гадливого, бистрозорого, такого, що любить усюди нишпорити, всього
дошукуватися. Пантрити, панітрувати, чи не з лат. penetrare?” (1, с. 255).

У корпусі приповідок, звичайно, переважають такі, що мають за-
хідноукраїнське чи локальнее походження. І. Франко дуже часто по-
дає до них обширні коментарі щодо семантики слова, різних стилістич-
них відтінків значень, іноді його генетичних коренів. Серед таких номінацій
переважають назви побутових речей: *концурьом трьисти по під плоти*.
– “Концуре – лахміте, зйти на голодранців”; *копа для попа, а дякові бу-
де й по мідякови* – “Так у давні часи платили за треби. Копа – 60 польсь-
ких грошів, звалося злотий польський” (3, с. 384); *добре з ватров і в
Петрівку*. – “Ватра – огонь. Вартість огню відчувають особливо в горах,
де приходиться від оселі до оселі переходити, нераз далекі простори.
Гірняки (Гуцули, Бойки) в дорозі, де лиш сядуть спочивати, зараз роз-
кладають огонь, а Гуцули звичайно провадять із собою “шка-пе”, а на
ньому в “терху” котелик і кукурузяну муку, з якої тут же й варять куле-
шу” (1, с. 207); *за тов берю і берега не стало*. – “Берю називають дере-
вляну кладку над Черемошем, збудовану досить штучно, чи то між дво-
ма високими берегами, чи то між одним високим, а другим пологим.
Будуючи таку берь, треба на пологім березі робити дуже сильне підму-
рованє, яке в разі великої повені звертає головну силу води на против-
ний беріг, який в таким разі через таку берь терпить дуже багато” (1, с.
495). Серед діалектизмів цього типу виділяються також місцеві назви

страв та їжі: *втер му грамотики* – “Грамотика – пісна приправа до хліба, зложена з чіснику, оцту й соли. Знач. наробив йому бешкету, встругнув якогось злого збитка, ввалив біду” (1, с. 625), *лакомий не наїст си, йик із дзеру бриндзі не зібєтси* – “...Дзер се жентиця, що залишається по видушенню сира”, *який ми мандрик з кропу* – “Мандрик – колач, пляцок. З кропу його не спечеш. Про непотріба” (2, с. 448, 506), *кисляк би те трафив* – “Жартливе перекручене замість: шляк. Кисляк – кисле, квасне молоко” (3, с. 591), *фурда, вурда, коби бриндзя була* – “Вурда – сир з перевареної жентиці, отже менш варт від бриндзі” (1, с. 426). Оригінальними у складі приповідкового матеріалу є назви людей, їх рис, іноді фізичних вад, психічних станів: *гірший недбалиця, як п'яниця* – “Бо все забуває і губить” (2, с. 591), *то якась планета, не жінка* – “Планета – облуда, обмана” (2, с. 735), *причєтєся публіка до чоловіка* – “Публіка – або нечесна особа або якась погана пригода.” (2, с. 796), *що то друга малий!* – “Друга – збиточник. Про малу дитину.” (3, с. 562), *своя стариця хоть б'є, то не болит дуже* – “Стариня – родичі, батько й мати, або також дід і баба” (3, с. 679). Чималу групу утворюють такі приповідки до складу котрих входять народні назви хворіб: *фрибра – чорне би її лице було!* – “Фрибра, з німецького Fieber, латинського Febrig, лихорадка. Споминають із відвортною примівкою.” (3, с. 329), *набрало му дягу, що рушитися не може* – “Дяга – болячка, але і всяка иньша пакість” (2, с. 114); *аби їх холєра найшла!* – “Прокляте” (3, с. 687); *смага би го втила* – “Смага – горячка, лихорадка” (3, с. 164); назви свят, обрядів, звичаїв: *від провід до провід бідуюєм* – “Інтересний спосіб означення цілого року. Проводи – провідна або Фомина неділя, перша по Величідни” (3, с. 798), *вечьир на пуціньи чельдє танцює на колонні, аби сі родили* – “Народне віруванне” (2, с. 812), *вчєра був храм, а сєгоднє похрамок* (3, с. 689); народні назви абстрактних понять: *має боя* – “Образовий вислов, зам. боїться. Іменник бій= страх...” (1, с. 171), *кождий робить позадь путєров, тай позадь можністьєв, тай позадь затьком* – “Путєря – сила або змога; позадь в значіню в міру, відповідно до чого” (2, с. 811), *упала охить, дистав я охоту* – “Язиковий дублет у значіню: мені захотілося” (3, с. 653); назви тварин, птахів, комах: *не клини маржєнки на Николи, то довга не втне* – “Маржина – скотина. То її гадюка не вкусить” (2, с. 508), *має дітий як льїду дрібногє* – “Льїд – дрібний горошок, що росте в збіжу, значення у нього дітий багато” (1, с. 830), *світкуй Власія, не сказит кіточка маржєни* – “Св. Власія, д. 11 лютого у Гуцулів називаєся “худобяче съвятце”. Св. Власій – переємник поганського Велєса, худоб'ячого бога. “Кіточка” – у Гуцулів ласиця; Гуцули вважають її дуже їдовитою, не менше від гадюки, і небезпечною для худоби” (1, с. 340); назви рослин: *хто має дягель і бедрич, той ся не боїтнич* – “дягель, дзингель і бедрич – рослини, в яких лікарську силу вірять Гуцули тай загалом українські селяни” (2, с. 114); назви міфічних істот: *арїдник го знає* – “Арїдник у Гуцулів у значенні злого духа” (1, с. 35),

ти відьмо шуруєш собов на Лисі горі – “Лайка. Натяк на віруване про відьомські збори на якійсь Лисій горі. Шурувати (від нім. Scheuen - мити) – їздити при помочи чародійської масти, якою буцімто натиралися відьми, заким вилетіти в комин” (1, с. 319), а записав би тя нечистий до своїх камратів – “Щоб ти попав у чортівську компанію”, нявки – красні з лиця, а сухі йик тріски – “нявки – лісові духи, що спокушують парубків” (2, с. 597, 616).

Цікавими та різноманітними є назви дій: сохтували за графа, а дали за драба. – “Сохтувати – лагодити, мати на приміті. Говорять про дівку, що зразу мала надію вийти заміж за якогось богача, а потім вийшла за бідного. Драб у Лолині має значіне: бідний чоловік, жебрак” (1, с. 697), я того не бірую – “Бірувати – брати на себе, зважитися нащо”; мені мало лучьє сі – “мало, рідко трапляєся” (3, с. 503, 578, 617); я зматерився, що це буде добре – “Переконався, впевнився”; весь день була приємна погода, хто отаву мав, добре гостив. – “Говорив Гуцул про погідний осінний день. Гостити тут у значіно провести” (3, с. 551); іноді до опорної лексеми подаються автором різні семантичні відтінки значень: кладає сі розумним, а він дурний як сак – “Уважає себе за дуже розумного чоловіка”, кладу ти то на серце – “Упоминаю тебе, зятям собі се”, класти кого на віта – “Вибирати вйтом”, вклав сми си в клеветню – “Сподівався гуцул з такого гріха, що вср...ся в дзвіниці” (2, с. 354-355). Народне мовлення краю вирізняється своєрідними назвами ознак, які майстерно вплетені у канву приповідок: пудна година – “Пуджати, у Гуцулів відси іменник пуд – страх. Пудна година – страховище якесь, час тривоги, прим. У часі пожежі, бурі, повені”, скарану годину маю – “Знач. не можу видержати, бідую” (1, с. 526-527).

Паремії як специфічний жанр народної творчості характеризуються об’ємністю змісту при лаконічності вербальних форм. Часто влучність того чи іншого вислову досягається на основі певних асоціацій, які відображаються через контрастність. Лексично протиставлення виражаються антонімами, які об’єднуються у пари, і передають найчастіше часові, кількісні значення або кольористичні та інші: не дивуюся молодому, як тобі старому (2, с. 776); вчи сі за молоду, не зазнаєш на старість голоду (1, с. 435); молодість – дурність, старість не радість (3, с. 636); або всьо, або нічого (1, с. 409); коби живе, а смерть буде (2, с. 157); в добрий час говорити, а в лихий мовчати (2, с. 17); отто диво, що чорна корова біле молоко дає (1, с. 775); правда в трісках, а неправда в подушках (3, с. 663).

Невимушеність спілкування та його безпосередність досягається через використання мовцями слів – синонімів, які, іноді, формують центральне смислове навантаження вислову: став ні в дїтька, ні в чорта – “Став ні в сих, ні в тих” (3, с. 229); штани сподням не рівня – “Жартливо характеризують різницю між селянами і міщаними або загально між простим і панським станом” (3, с. 453); жив як пес, здох як собака (2,

с. 160); танцювали, дріботили, поки їсти не схотіли (3, с. 258). Незважаючи на лаконізм приповідок, у їх мікротекстах подибуємо також і тавтологічні слова, які створюють ефект підсилення емоцій: що має гинути, най гине; зо всім гиром загириє ся; не гладь мене, я й без того гладкий; година дає, година бере; годину жиєш, за годину гниєш (1, с. 469-470, 482, 524). За нашими спостереженнями, переважає у текстах так звана однокоренева тавтологія, яка посилює увагу на повторюваному слові. Поряд із таким різновидом цього мовного явища зустрічається також різнокоренева тавтологія або суплетивна: говорила – балакала, їхала – везла сі – “про довге без зв’язку балаканє” (1, с. 507), гадьи – сицьи – “так називають Гуцули всяку гадюку...”, гадя як трави – листи (1, с. 443). На думку С. Пилипчука “Через тавтологічні емфатичні слова у жанрі чіткіше виявляється гра напівтонами значень, створюється ефект експресивного нагнітання враження. Повторення у пареміях є дієвим засобом акцентування й емоційно-експресивного увиразнення певного слова” [38, с. 129].

Мовне приповідкове багатство досліджуваного регіону базується також на використанні у народній мові табуйованих слів замість котрих уживаються евфемізми, тобто, “дозволені” слова. Оригінальне пояснення цього мовного явища записав І. Франко у Коломій: “Як мають казати слово “дітько”, то кажуть: “Вазейте, розумієте, кумонько, гей той кає, як якес казав, най тим часом іде, най сі ни приказує людим добрим тай нам; дітько, шез би у тріске та у болото”, далі коментар автора такий: “Жартливе обговоренє неприємного слова “дітько” (1, с. 160-161), *той – шез би!* – “Оговорка при згадці про чорта” (3, с. 285).

У мікротекстах галицьких народних приповідок сповна представлено тропо-лексичний рівень, який забезпечує глибину, доречність, влучність, дотепність кожної лексеми. З цією метою досить ефективно використовуються народні епітети, порівняння, метафори. В арсеналі епітетів можна виокремити постійні та оригінальні, які властиві цій місцевості: хто не вшанує сивого волосся, бодай го не дочекав (1, с. 375), живого вогню вікрутити – “Живий вогонь – самоділковий, осягнений трінем дерева о дерево”, не знаю, як його сьвята земля носит; щоб я під сиру землю запався (1, с. 139, 240-241), борцику голенький, любку солоденький – “Промовляє молода жінка до чоловіка, за якого вийшла з бідности до бідности” (3, с. 696). Своєрідністю позначені й народні порівняння, які майстерно використовуються у реальних обставинах комунікативних актів, надаючи їм емоційно-оцінної сутності та експресивності: гожа як чиста вода – “Про гарну, щиросердну людину” (1, с. 536), дурний, як з мокров головов – “Знач. мов божевільний, якому ллють воду на голову”, дурний як кіл у плоті (2, с. 91), сіла як божичка – “Говорять про чепурну панну”, скорчив си в итири погібелі – “Зігнувся, згорбився”, легко, як лисого голити (3, с. 675, 699), солодкий як мамина цицька – “Говорять про приємного чоловіка” (3, с. 193), глибоко на три

Гуцули – “Гуцул тут у значіню чоловік, муж, якого ріст був колись одиницею міри” (2, с. 487). Досить оригінальними є порівняння до слова “гойкати”, записані у с. Лолин теперішнього Долинського району, які увиразнюють його експресивні тембри: *гойкає, аж у вухах дзвонит* – “Зн. кричить дуже голосно”, *гойкає як на весілю* – “Весіле вважається тим “гучніше” і веселіше, чим більше при тім робиться гомону та гойкання...”, *гойкає як на вола* – “Коли хтось здалека гукає на другого, а сей за те гнівається”, *гойкає як у лісі* – “Про голосний крик, яким порозуміваються люди з далекого віддалення” (2, с. 537). Невід’ємною складовою паремійної мови є народні метафори, завдяки котрим твориться каркас приповідкового тексту, у котрому часто складні абстрактні поняття через зрозумілі всім явища, перетворюються у загально зрозумілі й емоційно наснажені образи: *ипаками годований* – “Хитрий, оборотний” (1, с. 535), *бабська оборона – язик* – “Язик – найгостріше оружжє жінки” (2, с. 623), *своє гніздо найтепліше; і ми не на гною шлюб брали* – “Виправдуєся жінка або чоловік, коли хто їх дітей назве байстрятами” (1, с. 500-501). Своєрідними також є різновиди метафори: метонімії та синекдохи: *кождий свій горб носить* – “Має свої прикрости та гризоти”, *вже ми до горла доходить* – “...вода, образово: нужда, крайня біда” (1, с. 586, 596), *могила з вітром говорила* – “пусте говорити” (2, с. 545), *де гроші судьи, там право в кут* – “Говорять про підкуплені продажні суди...” (1, с. 661), *сама собі дивую сі: з чорним вусом цілююсі* – “Жартують із закоханої дівчини” (1, с. 776).

Фундаментальний тритомний корпус І. Франка «Галицько-руські народні приповідки» – вершина праця нашого Каменяря, яка демонструє досконалість мовного багатства та оформлення паремій на всіх рівнях: фонетичному, морфологічному, синтаксичному, лексичному, стилістичному. Усе словарне різноманіття збірника супроводжують пояснення та коментарі автора: як фольклорні так і лінгвістичні. Серед останніх – це чисте тлумачення семантики назв, їх генетичних коренів, комунікативних актів, що дозволяє читачеві осягнути специфіку застосування тієї чи іншої паремії, збагнути силу народного слова, втіленого у цих коротких за формою, але глибоких за змістом приповідкових текстах.

Лексичне багатство приповідкового матеріалу представлено використанням загальнонаціонального, регіонального та частково запозиченого пластів номінації. Виражаючи найтонші нюанси смислів, експресивно-оцінні відтінки значень, слово у паремійних мікротекстах вагоме та багатовимірне. Тут з особливою ефективністю та своєрідністю використовуються слова-реалії, діалектизми, регіональні власні та топоназви, архаїзми, історизми та одиниці інших лексичних пластів. Позначені оригінальністю та колоритністю трополексичні одиниці: антоніми, синоніми, метафори та їх різновиди. Подані Франком приповідкові тексти є доброю основою для вивчення світоглядних та ментальних особливос-

тей українського народу в цілому та галичан зокрема. Національний елемент приповідок, за спостереженнями автора, “вводить нас у духа язика, в психологію народа”. Подальшого вивчення потребують синтаксичні особливості приповідок, засоби емоційності мовлення, що створюють “товариський” тон комунікації, “вишукане” красномовство галичан.

Література

1. Василько З. Лінгвокраїнознавчий потенціал дендронімів (на матеріалі “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка) / З. Василько // Проблеми мовознавства. – Львів, 2016. – С. 315-324.
2. Галицько-руські народні приповідки: у 3-х т. / зібрав І. Франко. 2-е вид. – Львів: ЛНУ. 2006. – Т.1. – 832 с.; Т.2. – 818 с.; 2007. – Т.3. – 699 с.
3. Кознарський Т. “Мудрування” як специфічна одиниця української мови (на матеріалі «Галицько-руських народних приповідок» Івана Франка) / Т. Кознарський // Іван Франко і національне відродження. – Львів, 1991. – С. 178-181.
4. Космеда Т. Комунікативна компетенція Іван Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри / Т. Космеда. – Львів: ПАІС, 2006. – 328 с.
5. Космеда Т. Система репрезентованих аксіологічно маркованих смислів: образ – концепт “вода” (на матеріалі словника “Галицько-руські народні приповідки”) / Т. Космеда // Одеський лінгвістичний вісник. – Одеса, 2013. – Вип. 2. – С. 59-72.
6. Куза А. Релігійна фразеологія у збірках М.Номиса “Українські прислів'я, приказки і таке інше” та І. Франка “Галицько-руські народні приповідки”) / А. Куза // Поліграфія і видавнича справа. Соціальні комунікації. – Львів, 2009. – № 1(49). – С. 28-39.
7. Пилипчук С. “Галицько-руські народні приповідки”: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка / С. Пилипчук. – Львів: ЛНУ, 2008. – 219 с.
8. Прадід Ю. Способи тлумачення значень фразеологізмів у збірці І. Франка «Галицько-руські народні приповідки» / Ю. Прадід, Л. Самойлович // Вісник Львівського університету. Сер. Філологічна. – Львів, 2003. – Вип. 32. – С. 175-180.
9. Прасол О.М. Галицько-руські народні приповідки в тлумаченні Івана Франка як джерело фіксації полонізмів (власні назви) / О.М. Прасол // Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.Сковороди. – Х., 2013. – Вип. 35. – С. 49-55.
10. Тимошик Г. Найменування ангелів у мікротекстах “Галицько-руських народних приповідок” Івана Франка / Г. Тимошик // Вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2016. – С. 263-267.
11. Хобзей Н. Міфологічна лексика в “Галицько-руських народних приповідках” Івана Франка / Н. Хобзей // ЗНТШ. – Львів, 2005. – Т.СCL. – С. 449-468.

12. Юськів Б. Концепт закон у паремійній концептосфері права (на матеріалі українських паремій) / Б. Юськів // Ученые записки Таврического национального университета. Сер. Филология. Социальные коммуникации. – Симферополь, 2009. – Т. 22(61). – С. 140-145.
13. Юськів Б. Концепт юрист (адвокат) у паремійній концептосфері права (на матеріалі української паремій) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/old-jrn/soc-gum/znpkh_npu_lingv/2009_27/6.htm.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 10.06.2017 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Лесюком М. П.*

**DYNAMIC LEXICO-SEMANTIC DIALECT FEATURES
IN THE MICROTERTES OF «GALYCKO-RUSSIAN FOLK TALES»,
GATHERED BY I. FRANKO IN THE DIALECTS
OF THE PRECARPATHIAN AREAL**

M. V. Bihusjak

*Precarpathian National University by V. Stefanyk;
76000, Ivano-Frankivs'k, Shevchenko Str., 57;
ph. +380 (342) 59-60-08*

The article describes the lexical-semantic peculiarities of the Boyk, Hutsul, Pokut, Transdnistriean and transitional dialects, which are reflected in the body of Franko paremiias, recorded in 120 settlements of these regions. The article focuses on the thematic analysis of the conjectures from the perspective of the mentality of their carriers and linguistic comments by the author of the collection.

Key words: *areal of the Carpathian region, dynamic processes, lexical-semantic peculiarities, thematic analysis, mental characteristics, linguistic comments.*